

Nr. 788/C/1088/III-5/2014

CONCLUZII

formulate de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție
în cauza nr.9/1/2014/HP/P a Înaltei Curți de Casație și Justiție
având următorul obiect :

- Dacă în aplicarea art.418 din Codul de procedură penală, privind neagravarea situației în propriul apel, circumstanțele atenuante reținute de prima instanță în favoarea inculpatei, în condițiile art.74 alin.1 din Codul penal din 1969, pot fi menținute în condițiile art.5 din Codul penal de instanța de control judiciar, investită doar cu soluționarea apelului declarat de inculpată, chiar dacă pentru fapta analizată legea penală mai favorabilă o reprezintă Noul Cod penal ;
- În măsura în care circumstanțele atenuante trebuie menținute, efectele de atenuare ale acestora sunt cele prevăzute de art.76 din Codul penal din 1969 sau cele prevăzute de art.76 din Noul Cod penal

În temeiul art.475 din Codul de procedură penală, prin încheierea din 20 martie 2014, pronunțată în dosarul nr.30259/215/2013, Curtea de Apel Craiova a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție solicitând pronunțarea unei soluții prin care să dea o rezolvare de principiu chestiunii de drept mai sus menționate .

Din analiza încheierii de sesizare rezultă că aceasta aparține unei instanțe (curtea de apel) investită cu soluționarea unei cauze în ultimă instanță (apel, conform art.10 alin.2 din Legea nr.255/2013). De asemenea, se constată că această chestiune de drept a cărei lămurire se solicită a fost invocată în cursul judecății (din oficiu de către instanța de apel), respectiv, că de lămurirea acesteia depinde soluționarea pe fond a cauzei în care a fost invocată (soluționarea căii de atac depinde de lămurirea ce se va da chestiunii de drept).

Totodată, în chestiunea de drept supusă lămuririi, nu au fost pronunțate anterior de către Înalta Curte de Casație și Justiție hotărâri prealabile sau în recurs în interesul legii, aceasta nefăcând nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

În consecință, se constată îndeplinirea condițiilor formale, de pertinență a sesizării, respectiv admisibilitatea acesteia.

În esență, chestiunea de drept ce se solicită a fi lămurită constă în posibilitatea instanței de apel, investită cu judecarea căii de atac exercitate de inculpată, ca în raport de principiul *non reformatio in peius*, să înlăture circumstanțele atenuante prevăzute de art.74 alin.1 din Codul penal din 1969 reținute în favoarea acesteia, în condițiile în care Noul Cod penal prin prisma art.5 reprezintă legea penală mai favorabilă și nu mai prevede o parte dintre aceste circumstanțe atenuante. De asemenea, dacă se concluzionează în sensul că, în situația dată, aceste circumstanțe atenuante trebuie menținute, s-a solicitat a se stabili dacă efectele de atenuare ale acestora sunt cele prevăzute de Codul penal din 1969 sau de Noul Cod penal.

1. Circumstanțele atenuante – instituție de drept penal relevantă în procesul de individualizare a pedepsei

Circumstanțele atenuante, astfel cum erau reglementate de Codul penal din 1969, erau diferite situații, întâmplări, calități sau alte date ale realității, care stăteau în afara conținutului infracțiunii, dar care, având legătură fie cu fapta săvârșită, fie cu persoana infractorului, atenuau gradul de pericol social al faptei ori pericolozitatea infractorului, putând determina, datorită acestei influențe o atenuare a pedepsei concrete¹.

Circumstanțele atenuante existente în Codul penal din 1969 erau prevăzute de art.73 și art.74.

Cele menționate în cuprinsul art.73, fiind expres prevăzute de lege, constituiau circumstanțe atenuante prin voința legiuitorului, fără distincție, în toate cazurile în care erau incidente, iar cele enumerate în cuprinsul art.74 trebuiau evaluate ca circumstanțe atenuante de către instanța de judecată, din această distincție rezultând și clasificarea lor ca circumstanțe atenuante legale și judiciare.

Evaluarea situațiilor prevăzute de art.74 ca circumstanțe atenuante nu era obligatorie, aceasta fiind atributul instanței în raport de particularitățile fiecărei cauze, odată reținută însă o astfel de împrejurare ca circumstanță atenuantă, efectul de atenuare al acesteia, stabilit de art.76 din Codul penal din 1969, devenea obligatoriu.

¹ C.Bulai, Drept penal român, Partea generală, vol.II, Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București, 1992, pag.57.

Similar Codului penal anterior, noua reglementare intrată în vigoare la data de 1 februarie 2014, în cuprinsul art.75, menține aceleași categorii de circumstanțe atenuante, legale și judiciare, reunindu-le într-o singură dispoziție legală.

În ceea ce privește circumstanțele atenuante judiciare se observă o restrângere a numărului acestora, cele prevăzute de art.74 alin.1 lit.a și c din Codul penal din 1969 nemaifiind preluate de noua reglementare, împrejurările care vizează persoana inculpatului urmând a fi evaluate în procesul de individualizare a pedepsei, dar fără a li se reține valoare de circumstanțe atenuante.

Efectele circumstanțelor atenuante sunt reglementate diferit în cele două legi succesive examinate.

Astfel, dacă art.76 din Codul penal din 1969 obliga instanța ca în cazul reținerii circumstanțelor atenuante să coboare pedeapsa sub minimul special prevăzut pentru infracțiunea comisă, art.76 din Noul Cod penal instituie în acest caz obligativitatea reducerii limitelor de pedeapsă cu o treime.

2. Determinarea și aplicarea legii penale mai favorabile în privința circumstanțelor atenuante

Identificarea și aplicarea legii penale mai favorabile, ulterior intrării în vigoare a Noului Cod penal și a Legii nr. 187/2012 privind punerea în aplicare a acestuia, a generat interpretări doctrinare diferite.

Astfel, s-au conturat două orientări doctrinare și jurisprudențiale, în sensul că, procesul de aplicare a principiului *mitior lex*, astfel cum este prevăzut de art.5 din Codul penal, se fundamentează pe criteriul aprecierii globale a instituțiilor juridice incidente într-o cauză, respectiv pe cel al aplicării instituțiilor în mod autonom, acestea fiind selectate fiecare în parte prin raportare la legea mai favorabilă.

Referitor la aceste orientări, prin decizia nr.265 din 6 mai 2014, Curtea Constituțională a statuat că dispozițiile art.5 din Codul penal sunt constituționale în măsura în care nu permit combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile.

Astfel, Curtea a arătat că, din perspectiva conformității cu Constituția, singura orientare care îndeplinește exigențele impuse de art.1 alin.4 și art.61 alin.1 din Constituție este cea care are la bază o interpretare și aplicare globală, de ansamblu a legii.

De altfel, chiar anterior publicării deciziei mai sus menționate, doctrina a statuat în mod unanim faptul că circumstanțele în general și implicit și cele atenuante nu pot fi analizate și aplicate autonom de dispozițiile care califică fapta și stabilesc pedeapsa².

În consecință, legea mai favorabilă în cazul circumstanțelor atenuante, se va determina în mod global, în cazul succesiunii de legi în timp nefiind permisă calificarea faptei și alegerea sancțiunii pe baza unei legi și aplicarea circumstanțelor atenuante în raport de alta.

Această concluzie se menține și cu privire la efectul de atenuare al circumstanțelor care se va stabili potrivit aceleiași legi în raport de care s-a ales pedeapsa și circumstanța atenuantă.

3. Principiul *non reformatio in peius* și incidența acestuia în situația examinată

În materia căilor de atac exercitate de părți operează principiul procesual prevăzut de art.418 din Codul de procedură penală, corespondent al art.372 din reglementarea anterioară, astfel instanța de apel, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru cel ce a declarat apel.

Rațiunea acestui principiu pornește de la dreptul părților de a supune hotărârea atacată unui control jurisdicțional fără a i se crea titularului căii de atac o situație mai grea, pentru că astfel s-ar putea determina abținerea părții de la exercitarea drepturilor sale procesuale de teama asumării acestui risc³.

Este recunoscut în doctrină faptul că în cazul în care instanța este investită numai cu soluționarea apelului inculpatului, aceasta nu-i poate agrava situația prin înlăturarea incidenței unor împrejurări favorabile acestuia, spre exemplu prin înlăturarea circumstanțelor acordate prin hotărârea atacată⁴.

Această concluzie este aplicabilă în cazul în care o cauză se judecă sub imperiul aceleiași legi, într-o atare situație nefiind posibilă înlăturarea unei împrejurări sau circumstanțe favorabile inculpatului în calea sa de atac.

² C.Bulai, op.cit., pag.103 ; F.Strețeanu, Documentare privind aplicarea în timp a legii penale în condițiile intrării în vigoare a noului Cod penal, www.just.ro, pag.18; M.Udroiu ș.a., Noul Cod penal – Codul penal anterior – Prezentare comparativă, Editura Hamangiu, București, 2014, pag.102.

³ N.Volonciu, Tratat de procedură penală, Partea specială, vol.II, Editura Paideia, București, 1994, pag.257.

⁴ G.Theodoru, Tratat de Drept procesual penal, Editura Hamangiu, București, 2007, pag.747.

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

Aplicarea principiului *non reformatio in peius* comportă discuții însă în cazul în care în cursul procesului intervine o succesiune de legi în timp ceea ce impune determinarea *mitior lex*.

Alegerea legii penale mai favorabile în acest caz se va realiza în mod global, astfel cum s-a concluzionat la punctul precedent al expunerii, urmând a se determina calificarea faptei, sancțiunea incidentă în raport de aceasta și circumstanțele atenuante aplicabile, global în baza fiecăreia dintre legile succesive, urmând a se alege rezultatul mai favorabil.

În această materie, prin decizia de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem nr.4 din 5 iunie 1969 s-a statuat că instanța de recurs, admitând recursul inculpatului, dacă nu există și recurs în defavoare declarat de procuror sau recurs al părții vătămate în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, nu poate înlătura circumstanțele atenuante stabilite în favoarea condamnatului de prima instanță și nu poate menține pedeapsa aplicată pe motiv că legea nouă, intervenită după pronunțarea sentinței penale, prevede pentru infracțiunea săvârșită o pedeapsă al cărei minim special este inferior minimului special din legea anterioară. Într-o atare situație se va reduce pedeapsa sub minimul special stabilit prin legea nouă.

Deși decizia mai sus menționată stabilește cu caracter de principiu că prin înlăturarea circumstanțelor atenuante în calea de atac exercitată de inculpat se ajunge la agravarea situației acestuia, trebuie observat că ea nu își găsește aplicabilitatea în cauză întrucât îndrumarea din cuprinsul acesteia are în vedere o altă situație premisă.

Astfel, decizia examinează o succesiune de legi penale în timp intervenită până la judecarea căii de atac exercitate de inculpat, însă singura modificare din legea nouă se referă la reducerea minimului special prevăzut pentru infracțiunea dedusă judecării, circumstanțele reținute în cauză cu valoare atenuantă nesuferind modificări.

În atare situație, prin decizia menționată în mod just s-a statuat că circumstanțele și efectul acestora de atenuare trebuie menținute și în raport de noua limită minimă stabilită de legiuitor, pedeapsa urmând a fi recalculată, întrucât altfel s-ar încălca principiul *non reformatio in peius*.

În cauza în care s-a invocat chestiunea de drept supusă dezlegării, legea nouă nu mai prevede ca circumstanță atenuantă împrejurarea reținută de prima instanță (circumstanța atenuantă prevăzută de art.74 alin.1 lit.a din Codul penal din 1969 nu se mai regăsește în Noul Cod penal).

În acest caz, decizia de îndrumare nu se va aplica dată fiind situația premisă diferită, nefiind vorba de o înlăturare judiciară a unei circumstanțe atenuante, ci de înlăturarea acesteia pe considerentul că legea nouă care este mai favorabilă nu o mai prevede.

Într-o atare situație, chiar dacă circumstanța atenuantă anterior reținută nu mai are o astfel de valoare în legea nouă, prin stabilirea unei limite inferioare mai reduse pentru sancționarea infracțiunii deduse judecății, legea nouă poate fi considerată în ansamblul său o lege penală mai favorabilă și poate fi aplicată în calea de atac a inculpatului fără a conduce la agravarea situației acestuia în propria cale de atac.

În acest context, finalitatea celor două demersuri juridice, respectiv a determinării mitior lex și a aplicării principiului procesual prevăzut de art.418 din Codul de procedură penală, este asemănătoare. Astfel, alegerea legii penale mai favorabile dintr-o succesiune de legi în timp este în acord cu principiul procesual „*non reformatio in peius*” întrucât urmărește crearea unei situații favorabile inculpatului din punct de vedere al răspunderii sale penale.

În concluzie, dacă legea nouă prevede o încadrare juridică favorabilă sau sancționează mai blând infracțiunea dedusă judecății prin raportare la minimul special al pedepsei aplicabile, înlăturarea în apelul inculpatului a circumstanței atenuante reținute de instanța de fond pe considerentul că aceasta nu mai este prevăzută de legea nouă nu încalcă principiul reglementat de art.418 din Codul de procedură penală.

Se impune însă o precizare în sensul că raționamentul juridic expus se va aplica doar în cazul circumstanțelor atenuante prevăzute de art.74 alin.1 lit.a și c din Codul penal din 1969 întrucât cea prevăzută la litera b a textului de lege invocat este preluată de art.75 alin.2 lit.a din Noul Cod penal.

Având în vedere cele menționate, respectiv că prin prisma art.418 din Codul de procedură penală nu este obligatorie menținerea unei circumstanțe atenuante în cazul unei succesiuni de legi penale în timp dacă legea nouă nu o mai prevede, considerăm că nu se mai impune a se răspunde la cea de-a doua întrebare supusă dezlegării. Singura observație care poate fi făcută în acest context este că alegerea efectului unei circumstanțe se face în baza legii în raport de care s-a reținut circumstanța respectivă, nefiind posibilă combinarea dispozițiilor legilor succesive sub acest aspect.

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

Pentru aceste motive,
În temeiul art.475-477 C.p.p.,

VĂ SOLICITĂM

Pronunțarea unei decizii prin care chestiunea de drept supusă dezlegării să primească următoarea rezolvare : În procesul de aplicare a art.5 din Codul penal, dacă legea nouă este mai favorabilă, înlăturarea în apelul exercitat de inculpată a circumstanței atenuante reținute de instanța de fond în favoarea acesteia pe considerentul că nu mai este prevăzută de legea nouă, nu încalcă principiul reglementat de art.418 din Codul de procedură penală.

**PROCUROR GENERAL,
TIBERIU-MIHAIL NIȚU**